

Υπουργείο Παιδείας
Αθλητισμού και Νεολαίας

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΚΥΠΡΟΥ

Επιτροπή Ισότητας
στην Απασχόληση και
στην Επαγγελματική Εκπαίδευση

των Φύλων

Διαγωνισμός συγγραφής κειμένου με θέμα σχετικό με την έμφυλη ισότητα

Σχολική Χρονιά 2023-2024

Νικητήριες Συμμετοχές στην Κατηγορία Γ - Λύκεια

1^ο βραβείο, Παναγιώτα Καπαρή (Β' Λυκείου)
Λύκειο Αγίου Γεωργίου, Λάρνακα
Υπεύθυνος εκπαιδευτικός: Χρυσόστομος Παναγή

ΕΜΦΥΛΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ: ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΛΟΓΗ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ

Το επάγγελμα κατέχει καθοριστική θέση στη ζωή του σύγχρονου ανθρώπου. Αναντίλεκτα, στη λήψη απόφασης σπουδών και κατ' επέκταση επαγγέλματος, υπεισέρχονται ποικίλοι παράγοντες όπως τα χαρίσματα, η προσωπικότητα, οι αξίες του εκάστοτε ανθρώπου, αλλά και τα έμφυλα στερεότυπα. Στη συνεχώς εξελισσόμενη κοινωνία στην οποία ζούμε, καταβάλλονται άοκνες προσπάθειες για την ισότητα των δύο φύλων και για τη διάψευση και κατάργηση στερεοτύπων που υπάρχουν για αυτά, τόσο από την Πολιτεία όσο και από την ευρύτερη κοινωνία. Πόσο όμως τελικά οι προσπάθειες αυτές τελεσφορούν, όσο αφορά στην επιλογή της επαγγελματικής κατεύθυνσης από τους νέους; Μήπως τελικά η ύπαρξη απόψεων περί «αντρικών» και «γυναικείων» επαγγελμάτων διαιωνίζουν τα στερεότυπα και την ανισότητα των φύλων;

Τα στερεότυπα είναι άκαμπτες, υπεργενικευμένες πεποιθήσεις και ιδεολογήματα για ομάδες ατόμων, σχετικά με τις ικανότητές τους, τις ψυχολογικές τους προδιαθέσεις και τις συμπεριφορές τους, τα οποία καθιστούν τα άτομα που δεν εμπίπτουν στη στερεοτυπική απεικόνιση του φύλου, τρωτά σε πολλαπλές μορφές βίας. Αποτελούν επίσης αίτιο για κοινωνικές ανισότητες όπως είναι το ζέον ζήτημα του έμφυλου επαγγελματικού διαχωρισμού. Μπορεί τα στερεοτυπικά σχόλια να είναι εκ πρώτης όψεως καλόβουλα («οι γυναίκες είναι καλύτερες στην παροχή φροντίδας») και κάποια άλλα να είναι ακόμη και ρατσιστικά («οι γυναίκες δεν μπορούν να ηγηθούν»).

Το φύλο, και πιο έντονα παλαιότερα, διαδραμάτιζε πρωτεύοντα ρόλο στην επιλογή επαγγελματικού προσανατολισμού, εξαιτίας των έμφυλων στερεοτύπων, τα οποία υπήρχαν αείποτε βαθιά ριζωμένα στην κοινωνία. Από την αρχαιότητα μάλιστα, οι διάφοροι πολιτισμοί απέδιδαν στο κάθε φύλο συγκεκριμένη κοινωνική θέση καθώς και ρόλο. Κατά τη Μεσαιωνική, τη Νεότερη περίοδο, και με την πάροδο του χρόνου, τα έμφυλα στερεότυπα

εδραιώθηκαν περαιτέρω μέσω των παραδόσεων και των κοινωνικών θεσμών της κάθε γεωγραφικής περιοχής.

Σύμφωνα με έρευνα της Eurostat (2008), οι άνδρες εκπροσωπούν μόνο το 20-27% των αποφοίτων σε επαγγέλματα που σχετίζονται με τις κοινωνικές υπηρεσίες, την υγεία και τους τομείς της εκπαίδευσης, ενώ κυμαίνονται μεταξύ του 70-85% των αποφοίτων στα επαγγέλματα που σχετίζονται με τις επιστήμες, την τεχνολογία, τη μηχανική και τα μαθηματικά (STEM – Science, Technology, Engineering and Mathematics). Τα παραδοσιακά «γυναικεία» επαγγέλματα είθισται να είναι κορεσμένα, με λιγότερες απολαβές και προοπτικές ανέλιξης σε σχέση με τα επαγγέλματα στα οποία παρατηρείται υπερεκπροσώπηση από άντρες. Μέχρι να επέλθει η γεφύρωση του χάσματος μεταξύ των δύο φύλων στην αγορά εργασίας, όπως εκτιμά το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ, χρειάζονται ακόμα 136 χρόνια . Τα παραπάνω στατιστικά στοιχεία αποδεικνύουν την ύπαρξη έμφυλων στερεοτύπων στον επαγγελματικό προσανατολισμό, τα οποία αποτελούν χαίνουσα πληγή για το ευρύ φάσμα της κοινωνίας.

Εξ απαλών ονύχων, γίνεται η μεταλαμπάδευση των έμφυλων στερεοτύπων και η σχέση μεταξύ φύλου και επαγγέλματος καθίσταται άρρηκτα συνδεδεμένη. Τα διάφορα ιδεολογήματα των ενηλίκων βρίσκουν εύφορο έδαφος στο μυαλό των παιδιών τα οποία σταδιακά και βαθμηδόν τα ενστερνίζονται και τοιουτοτρόπως αυτό οδηγεί σε φαύλο κύκλο, από γενιά σε γενιά. Ακόμη και οι βιομηχανίες παιγνιδιών διχοτομούν τα επαγγέλματα σε «ανδρικά» και «γυναικεία», εγκλωβίζοντας τα παιδιά σε στενά κουτάκια. Τα παραμύθια επίσης -κυρίως τα κλασικά- παρουσιάζουν τα έμφυλα στερεότυπα ενδεδυμένα με κομψό περιτύλιγμα, εμφωλεύοντας έτσι στην ψυχή των παιδιών ανασφάλειες σχετικά με ενδεχόμενες μελλοντικές τους επαγγελματικές επιλογές συναρτηθεί του φύλου. «Οι παίκτες ποδοσφαίρου είναι πάντοτε άντρες», «Οι νηπιαγωγοί είναι πάντα γυναίκες»: Αυτά είναι μερικά από τα στερεότυπα που τους εγκλωβίζουν, αφού τα επαναλαμβάνουν και τα αναπαράγουν πολλάκις τα μικρά παιδιά, τα οποία τους στερούν τα πραγματικά όνειρά τους.

Τα στερεότυπα διαιρούν την αγορά εργασίας κάθετα και οριζόντια. Ο κάθετος διαχωρισμός συναντάται στην περίπτωση όπου οι γυναίκες συγκεντρώνονται σε χαμηλότερα στρώματα ιεραρχίας και υποεκπροσωπούνται σε ανώτερες θέσεις συγκριτικά με τους άνδρες. Οι

απόψεις πως οι γυναίκες λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων και έλλειψης ηγετικών δεξιοτήτων, δεν μπορούν να ηγηθούν, αποτελούν ένα παράδειγμα κάθετου διαχωρισμού επαγγέλματος βάσει του φύλου. Ο οριζόντιος διαχωρισμός χαρακτηρίζει τόσο την τάση των γυναικών να συγκεντρώνονται σε παρόμοιου τύπου επαγγελματικά περιβάλλοντα, όσο και των ανδρών σε μία ευρύτερη παλέτα επαγγεμάτων (για παράδειγμα, απόψεις όπως οι γυναίκες δεν δύνανται να εκτελέσουν τα ίδια καθήκοντα με τους άντρες, και ταναπάλιν). Τα πιο πάνω αποτελούν τα κύρια μέσα οργάνωσης και διαίρεσης εργασίας μεταξύ των δύο φύλων. Πολλές φορές, διαφορές στην αμοιβή αναφύονται από τη συνύπαρξη των δύο αυτών κατηγοριοποιήσεων.

Προσέτι, τα στερεότυπα παραμορφώνουν και αλλοιώνουν όχι μόνο την εικόνα που έχει ο άνθρωπος για το άτομό του αλλά και την εικόνα που έχουμε για τα επαγγέλματα. Επί παραδείγματι, πολλοί ισχυρίζονται πως οι γυναίκες δεν δύνανται να αναλάβουν υψηλά αξιώματα στους διάφορους τομείς, όπως στην πολιτική, λόγω του στερεοτυπικού χαρακτηριστικού που τους αποδίδεται, της ευαισθησίας. Ο παραπάνω ισχυρισμός είναι διπλά εσφαλμένος. Αφενός, ένα πανανθρώπινο χαρακτηριστικό (η ευαισθησία) αποδίδεται μόνο σε μία μερίδα του πληθυσμού, στις γυναίκες. Αφετέρου, δίνει μια λανθασμένη εικόνα για τις δεξιότητες που απαιτούνται για ανώτατα αξιώματα. Εξάλλου, η ευαισθησία σε καμία περίπτωση δεν αποτελεί μειονέκτημα για θέσεις εργασίας που ασχολούνται με την κοινωνία όπως η πολιτική. Άλλα παραδείγματα προκαταλήψεων είναι τα εξής: οι γυναίκες δεν μπορούν να εργαστούν σε χειρωνακτικές εργασίες, ένεκα της σωματικής αλκίας των ανδρών και αντίστοιχα οι άνδρες δεν μπορούν να αντεπεξέλθουν σε ικανοποιητικό βαθμό στις επιστήμες αγωγής, λόγω της υπεροχής των γυναικών στην παροχή φροντίδας και στοργής. Οι γυναίκες πραγματεύονται επίσης την προοπτική γάμου και οικογένειας σε ένα σχετικά πρώιμο στάδιο της ζωής τους. Συνεπώς, εξαιτίας των στερεοτυπικών χαρακτηρισμών, αποκλείεται ή προωθείται έμμεσα το ένα ή το άλλο φύλο στα διάφορα επαγγέλματα. Ως απότοκο πολλές φορές παρατηρείται δυσaráεσκεια στην εργασία που κατ' επέκταση ενδεχομένως ωθήσει πολλούς ανθρώπους στη μάστιγα της ανεργίας.

Ως εκ τούτου, εν τέλει ο άνθρωπος μετατρέπεται σε έρμαιο των «κοινωνικών κανόνων» και άγεται και φέρεται από αυτούς. Το μεγαλύτερο ζήτημα είναι ο κίνδυνος που υφέρπει, αυτός της αδιόρατης δουλειάς εξαιτίας των έμφυλων στερεοτύπων. Δηλαδή, να περιορίζεται ο

άνθρωπος χωρίς να το αντιλαμβάνεται σε προκατασκευασμένα καλούπια και να μην μπορεί να ξεφύγει από αυτά. Τα στερεότυπα παρεισφρέουν τη στιγμή που λαμβάνονται καίριες αποφάσεις για το μέλλον. Έτσι οι νέοι βάσει του φύλου τους, εκόντες άκοντες προβαίνουν σε μια επαγγελματική επιλογή μακριά από τα πραγματικά ταλέντα και χαρίσματά τους. Ως απόρροια, δεν γίνεται χρήση όλου του ανθρώπινου δυναμικού στον χώρο εργασίας, δεν αξιοποιείται το πλήρες απόθεμα ταλέντου, οι γνώσεις, οι εμπειρίες και η δημιουργικότητα όλου του πληθυσμού. Έτσι επιδεινώνεται η ήδη χειμαζόμενη οικονομία των χωρών. ▸

Ο άνθρωπος όταν προβαίνει στην επιλογή που επιθυμεί και επιδιώκει, χωρίς να ποδηγετείται από άλλους παράγοντες, χαίρεται πληθώρα ψυχωφέλιμων -και όχι μόνο- αγαθών. Πλουταίνει και πλαταίνει το γνωσιολογικό και πνευματικό του επίπεδο, καθώς είναι πιο δεκτικός σε νέες ιδέες και γνώσεις. Νιώθει πραγματικά εσωτερικά πλήρης, αφού ασκεί το επάγγελμα που αγαπά και το επάγγελμα παύει πια να είναι μια αγγαρεία για το άτομο, το οποίο προσφέρει στο κοινωνικό σύνολο το μέγιστο των δυνατοτήτων του.

Οι διάφοροι φορείς λοιπόν, επιβάλλεται να εγκύψουν στο φλέγον αυτό ζήτημα ποικιλοτρόπως. Πρωτίστως, η Πολιτεία μπορεί να διαμορφώσει πληθώρα πολιτικών για την ίση προώθηση επαγγελμάτων και την εξάλειψη των έμφυλων στερεοτύπων και διακρίσεων κυρίως μέσω της εκπαίδευσης. Η εκτενής συμπερίληψη μαθημάτων, ημερίδων και προγραμμάτων που άπτονται της ισότητας των φύλων στα αναλυτικά προγράμματα όλων των βαθμίδων -για τον εκ θεμελίου εξοστρακισμό του φαινομένου εν τη γενέσει του-, θα συμβάλει σημαντικά στην ευαισθητοποίηση των νέων. Επιπρόσθετα, ο σωστός επαγγελματικός προσανατολισμός, που πραγματώνεται μέσω του σχολείου, δύναται να προωθήσει σημαντικά την κατάρριψη των έμφυλων στερεοτύπων. Έτσι, λοιπόν, ένεκα της ολοκληρωμένης συμβουλευτικής που θα προσφέρεται, οι νέοι δεν θα χαλιναγωγούνται από τα οποιαδήποτε στερεότυπα. Η ατομική προσπάθεια για εξοβελισμό των στερεοτυπικών αντιλήψεων επίσης καθίσταται ύψιστης σημασίας. Μέσω διαφόρων δραστηριοτήτων, το άτομο να οδηγείται στο «γνώθι σαυτόν» και έτσι έχει τη δυνατότητα να επιλέξει σταδιοδρομία με βάση τις ιδιαίτερές του ικανότητες, τα εγγενή του χαρίσματα καθώς και τις προσωπικές του επιθυμίες.

Αναντίρρητα, τα δύο φύλα είναι ίσα μεταξύ τους αλλά όχι ίδια. Το κάθε ένα διαθέτει τα ιδιαίτερα του χαρακτηριστικά, τα οποία όμως διαφέρουν από άτομο σε άτομο, βάσει της

ξεχωριστής του προσωπικότητας και των γονιδίων του. Οι διαφορές αυτές (κοινωνικές ή βιολογικές), δεν αποτελούν σε καμία περίπτωση τροχοπέδη για την άσκηση οποιουδήποτε επαγγέλματος, μιας και στην εκάστοτε περίπτωση πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα μεμονωμένα ατομικά χαρακτηριστικά, έτσι ώστε το άτομο να προβεί στην ορθή επιλογή σταδιοδρομίας.

Συνοψίζοντας, όλα τα παραπάνω, συνάγεται αναπόδραστα το συμπέρασμα πως τα έμφυλα στερεότυπα επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την επιλογή σπουδών και επαγγέλματος. Γίνεται αντιληπτό πως καθίσταται αδήριτη η ανάγκη για εύρεση και αντιμετώπιση των γενεσιουργών αιτιών του φαινομένου αυτού, έτσι ώστε ο άνθρωπος να αποκρυσταλλώνει άποψη για την επαγγελματική του καριέρα αβίαστα και συνετά, με κύριο γνώμονα τις δικές του επιθυμίες, μακριά από κάθε είδους στερεότυπα και παγιωμένες αντιλήψεις. Τα στερεότυπα να μην περιορίζουν τις φιλοδοξίες του ατόμου. Τα στερεότυπα να μην τον καθορίζουν επαγγελματικά. Τα στερεότυπα να μην αποδομούν τα όνειρά του. Συνεπώς, οι άνθρωποι θα έχουν τη δυνατότητα εξελίσσονται συλλογικά αμιλλώμενοι, ωθώντας την Οικουμένη προς την πρόοδο και κανένας άνθρωπος δεν θα στερείται το θεμελιώδες δικαίωμα στην εργασία στον τομέα που αποζητά.

Στο σημείο αυτό παρατίθενται ενδεικτικά κάποιες θεωρίες λήψης απόφασης για σπουδές, οι οποίες έμμεσα κυρίως αναφέρονται στον τρόπο με τον οποίο οι βιολογικοί παράγοντες, συμπεριλαμβανομένου του φύλου, αλλά και τα στερεότυπα που συνήθως το πλαισιώνουν, επιδρούν στη διαδικασία.

2^ο βραβείο, Ειρήνη Αρχοντούς (Α' Λυκείου)
Λύκειο Ιδαλίου, Λευκωσία
Υπεύθυνος εκπαιδευτικός: Μαρία Πολυκάρπου

Φύλο και επαγγελματικές επιλογές: Ρήξη με τα στερεότυπα

Το φαινόμενο της αντιστοίχισης του επαγγέλματος με το φύλο αποτελεί μια σχέση άκρως προβληματική και έχει ως συνέπεια τη συντήρηση των ανισοτήτων μεταξύ των φύλων. Οι βαθιά ριζωμένες προκαταλήψεις λόγω φύλου στον τομέα του επαγγελματικού προσανατολισμού, όπου οι άνθρωποι τείνουν να πιστεύουν ότι ορισμένες δεξιότητες ή ικανότητες είναι έμφυτες στους άνδρες ή στις γυναίκες και δεν επιδέχονται ανάπτυξη, βασίζονται σε στερεότυπα και, ως εκ τούτου, εισάγουν διακρίσεις. Η σύγχρονη κοινωνία όμως απαιτεί μια αναθεώρηση των προκαταλήψεων αυτών. Συνεπώς, θα ήταν εξαιρετικά ωφέλιμο και ουσιαστικής σημασίας να διερευνηθεί ο ρόλος που διαδραματίζει το φύλο στις επαγγελματικές επιλογές των ανθρώπων.

Από τις μέχρι τώρα έρευνες πολύ μελάνι έχει χυθεί για τη σαφή διάκριση μεταξύ του βιολογικού (sex) και του κοινωνικού (gender) φύλου του ανθρώπου. Το βιολογικό φύλο αναφέρεται κυρίως σε βιολογικούς μηχανισμούς και δομές, ενώ το κοινωνικό φύλο σε ένα ευρύ πλαίσιο μορφών συμπεριφοράς που θεωρούνται χαρακτηριστικές του κάθε φύλου, καθώς και στα πρότυπα συμπεριφοράς που θεωρούνται από την κοινωνική ομάδα αποδεκτά για κάθε φύλο. Η κατηγοριοποίηση όμως του φύλου σε βιολογικό και κοινωνικό θεωρεί το κοινωνικό φύλο ως την κοινωνική έκφραση του βιολογικού φύλου. Ως εκ τούτου, η έμφυλη ταυτότητα εντάσσει τα άτομα του ίδιου φύλου στην ίδια κοινωνική ομάδα και τα μέλη της παρουσιάζουν μεταξύ τους κοινά χαρακτηριστικά γνωρίσματα, αλλά διαφορετικά από τα μέλη της άλλης ομάδας. Η κατηγοριοποίηση, δηλαδή, ως προς το φύλο αποτελεί τη βάση για τη δημιουργία των γενικεύσεων που καλούνται «έμφυλα στερεότυπα».

Γενικότερα, ο όρος στερεότυπα υποδηλώνει βαθιά ριζωμένες και παγιωμένες πεποιθήσεις που λειτουργούν σαν ετικέτες, σύμφωνα με τις οποίες κατηγοριοποιούνται άκριτα και αβασάνιστα διάφορες ομάδες ανθρώπων. Ειδικότερα, τα έμφυλα στερεότυπα είναι βαθιά ριζωμένες αντιλήψεις με βάση τις οποίες αποδίδονται αυθαίρετα χαρακτηριστικά και ρόλοι στα δυο φύλα. Στερεοτυπικές εκφράσεις του τύπου «οι άνδρες δεν κλαίνε, οι γυναίκες κλαίνε», «οι γυναίκες μπορούν να φροντίζουν τα παιδιά καλύτερα από τους άντρες», κ.α.

είναι διάχυτες σε κάθε έκφραση της καθημερινότητάς μας. Η επίδραση της ανατροφής του ατόμου στη δημιουργία του κοινωνικού φύλου είναι τόσο ισχυρή, ώστε το άτομο στην ουσία να διαφοροποιείται ψυχολογικά ως άνδρας ή γυναίκα καθώς αυτό μεγαλώνει και όχι από τη γέννησή του. Για παράδειγμα, τα κορίτσια ενθαρρύνονται να είναι παθητικά και φιλικά, ενώ τα αγόρια δραστήρια και επιθετικά. Η διαφορετική κοινωνικοποίηση των αγοριών και των κοριτσιών μέσα στην ίδια την οικογένεια επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές τους επιλογές, οι οποίες συχνά αντικατοπτρίζουν τα έμφυλα στερεότυπα.

Πολλοί όμως εξωγενείς παράγοντες συμβάλλουν στη διατήρηση του φαινομένου των στερεοτύπων φύλου στις σύγχρονες κοινωνίες. Καθόλου αμελητέα δεν μπορεί να χαρακτηριστεί η επίδραση των προτύπων που συστηματικά προβάλλονται στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, μέσα από τα οποία υιοθετούνται από τους μαθητές και τις μαθήτριες τρόποι ζωής (lifestyle), αξίες και κανόνες. Η διαφήμιση μάλιστα, ως δυναμικό μέσο, προάγει τρόπους ζωής και εργασίας, ενδυναμώνει τις καθιερωμένες αξίες και αναπαράγει στερεότυπα, τονίζοντας τον διαχωρισμό των ρόλων των δύο φύλων. Έτσι δυστυχώς οδηγεί στην ανισότητα ως προς το βαθμό συμμετοχής των αγοριών και των κοριτσιών σε δράσεις που αφορούν το σύγχρονο επαγγελματικό προσανατολισμό. Παράλληλα, οι γνωστικές διαφορές που αποδίδονται στα δύο φύλα, πιθανόν υποσυνείδητα από τους εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων, όπως η ικανότητα της αντίληψης του χώρου, η μαθηματική και η γλωσσική ικανότητα, αντιμετωπίζονται ως στερεοτυπικές αντιλήψεις. Επιπλέον, μεγάλη επιρροή στις επιλογές των μαθημάτων και του επαγγέλματος ασκούν και οι ομάδες συνομηλίκων, λειτουργώντας ως θεματοφύλακες του έμφυλου διαχωρισμού, αφού στο σχολείο, εκεί όπου λαμβάνονται οι πρώτες επιλογές κατεύθυνσης, ασκούν κριτική σε όσους δεν συμμορφώνονται με τις κοινωνικές προσταγές του φύλου τους.

Τα στερεότυπα φύλου και οι συμπεριφορές που τα διαμορφώνουν επιδρούν αναμφίβολα, σε συνδυασμό και με άλλους παράγοντες, στη λήψη απόφασης για επιλογή σπουδών. Η απόφαση αυτή επηρεάζεται όχι τόσο από τη βιολογική διάσταση του φύλου, αλλά κυρίως από την κοινωνική του πτυχή. Ο έμφυλος διαχωρισμός στις επιλογές μαθημάτων σε επίπεδο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αντικατοπτρίζεται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, όπου οι επιλογές των γυναικών περιορίζονται συχνά στους τομείς των Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών, ενώ οι άντρες επιλέγουν Επιστήμες και Τεχνολογία. Σε αυτό

συντείνει και το γεγονός ότι στην κοινωνία είναι διάχυτη η αντίληψη ότι υπάρχουν επαγγέλματα κατάλληλα μόνο για άνδρες, όπως αυτά που σχετίζονται με τεχνικές ειδικότητες, καθώς και επαγγέλματα «γυναικεία», όπως είναι όσα σχετίζονται με τη φροντίδα, την περιποίηση και τη διαπαιδαγώγηση. Ως εκ τούτου, τα έμφυλα στερεότυπα ενδέχεται να περιορίσουν την ανάπτυξη των φυσικών ταλέντων και των ικανοτήτων των κοριτσιών και των αγοριών, των γυναικών και των ανδρών, καθώς και την εκπαιδευτική και επαγγελματική τους εμπειρία και τις ευκαιρίες ζωής εν γένει.

Οι επιλογές αυτές οριοθετούν, σε μεγάλο βαθμό, τις μετέπειτα επαγγελματικές διαδρομές. Αντίστοιχη είναι και η διαφοροποίηση στις εργασιακές αξίες των δύο φύλων, με τα αγόρια να προτιμούν περισσότερο επαγγέλματα, δίνοντας έμφαση στις οικονομικές απολαβές και την ασφάλεια («άντρας κουβαλητής»), ενώ τα κορίτσια να προτιμούν επαγγέλματα που θα τους επιτρέπουν να ανταποκρίνονται ταυτόχρονα και στους παραδοσιακούς ρόλους της οικογένειας (σύζυγος, μητέρα). Ως αποτέλεσμα, οι γυναίκες εξακολουθούν να υποεκπροσωπούνται στις θέσεις λήψης αποφάσεων σε όλους τους τομείς της επαγγελματικής ζωής, δημιουργώντας το φαινόμενο της "γυάλινης οροφής", το αόρατο χέρι-τροχοπέδη, που εμποδίζει τις γυναίκες και γενικότερα τις μειονοτικές ομάδες να ανελιχθούν στον τομέα της εργασίας τους, να κατακτήσουν ηγετικές θέσεις, να λάβουν προαγωγές και μισθολογικές αυξήσεις. Οι γυναίκες στην Κύπρο και στην Ευρώπη συγκεντρώνονται σε χαμηλόμισθα επαγγέλματα και σε χαμηλότερες βαθμίδες στην εργασιακή ιεραρχία. Αυτό οδηγεί σε έμφυλες ανισότητες όπως το χάσμα αμοιβών, το οποίο φτάνει σε ποσοστό 14% στην Κύπρο και 16,4% στην Ευρώπη (Eurostat, 2016).

Τα στερεότυπα περί "ανδρικών" ή "γυναικείων" επαγγελμάτων επιφέρουν ρήξη με την πραγματικότητα των ανθρώπινων ικανοτήτων, προκαλώντας σοβαρές συνέπειες τόσο στο άτομο όσο και στην κοινωνία. Ειδικότερα, όταν άνθρωποι αποκλείονται από συγκεκριμένους τομείς ή επαγγέλματα λόγω φύλου, δημιουργούνται ανισότητες στα δύο φύλα, προκαλώντας έτσι κοινωνικές ταραχές και κοινωνική διαίρεση. Η απουσία γυναικών σε ηγετικούς ρόλους έχει αρνητικές συνέπειες στην κοινωνία αφού η ποικιλομορφία ως προς το φύλο σε ηγετικές θέσεις οδηγεί σε καλύτερη λήψη αποφάσεων, σε βελτιωμένες οργανωτικές επιδόσεις και σε περισσότερη καινοτομία. Αναντίρρητα, η αντίθεση μεταξύ των προσωπικών επιθυμιών και των κοινωνικών προσδοκιών, που θέλει το άτομο να συμμορφώνεται με προκαθορισμένους ρόλους, μπορεί να οδηγήσει σε αποξένωση από την

κοινωνία και να δημιουργήσει εσωτερική δυσφορία και ανασφάλεια, καθώς το άτομο μπορεί να αμφισβητεί την αυθεντικότητά του και να αντιμετωπίζει εσωτερική σύγκρουση. Έτσι, το άγχος που προκαλείται στο άτομο μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση των προβλημάτων ψυχικής υγείας. Ιδιαίτερα, η ανασφάλεια λόγω διακρίσεων επηρεάζει την αυτοεκτίμηση με αρνητικές συνέπειες στην ικανότητα αντιμετώπισης προκλήσεων και επίτευξης προσωπικών στόχων που έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση της παραγωγικότητας του ανθρώπου ως προς την εργασία του. Η ισότητα δεν αφορά μόνο τη σωστή αντιμετώπιση των εργαζομένων αλλά και την αξιοποίηση του πλήρους δυναμικού τους.

Ενώ οι παραδοσιακές αντιλήψεις ακόμη επικρατούν, η πρόκληση είναι η κατάργηση των στερεοτύπων που περιορίζουν τις επιλογές των νέων για την επαγγελματική τους αποκατάσταση. Με την υιοθέτηση πολιτικών και πρακτικών που προωθούν την ισότητα υπάρχει η δυνατότητα δημιουργίας ενός περιβάλλοντος όπου κάθε άτομο επιλέγει το επάγγελμα βάσει των προσωπικών του ικανοτήτων και ενδιαφερόντων, ανεξαρτήτως φύλου. Ως εκ τούτου, απαιτείται η πολιτική βούληση για την αξιοποίηση τη εμπειρογνωμοσύνης σε ζητήματα φύλου και την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου σε όλο το εύρος των σχολικών δραστηριοτήτων. Για τον σκοπό αυτόν, η διδακτική ύλη και τα εγχειρίδια όλων των μαθημάτων θα πρέπει να αποσκοπούν στη διάχυση των αρχών της ισότητας των φύλων. Επιπλέον, προγράμματα ενθάρρυνσης και ενημέρωσης σχετικά με τις επαγγελματικές επιλογές ανεξαρτήτως φύλου μπορούν να “σπάσουν” τις προκαταλήψεις και τα στερεότυπα. Ταυτόχρονα, απαιτείται συνεχής εκπαίδευση των εκπαιδευτικών καθώς τα έμφυλα στερεότυπα είναι τόσο βαθιά ριζωμένα μέσα μας και «κανονικοποιημένα» στην κοινωνία, που πολλές φορές, αν και συμβαίνουν μπροστά μας, δυσκολευόμαστε τόσο να τα αναγνωρίσουμε. Τέλος, απαραίτητος είναι και ένας στρατηγικός σχεδιασμός για την καταπολέμηση των έμφυλων στερεοτύπων στην παιδεία, ο οποίος να περιλαμβάνει συγκεκριμένα μέτρα και δράσεις.

Παράλληλα, η ανάπτυξη προοδευτικών προσεγγίσεων στον εργασιακό χώρο καθίσταται αναγκαία. Η προώθηση της ισότητας στον εργασιακό χώρο είναι κρίσιμη για τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος που αντανάκλα την ποικιλομορφία και τις δυνατότητες κάθε ατόμου ανεξαρτήτως φύλου. Προς την κατεύθυνση αυτή, οφείλουν να υιοθετηθούν από τις εταιρείες πολιτικές που προωθούν την ίση αμοιβή και ευκαιρίες προαγωγής. Είναι κοινά παραδεκτό ότι η εκπαίδευση και η ευαισθητοποίηση των εργαζομένων αναδεικνύεται ως

κρίσιμος παράγοντας για την προώθηση της ισότητας στον εργασιακό χώρο. Μέσω συστηματικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων το προσωπικό εξοικειώνεται με τα θέματα φύλου κατανοεί τις διακρίσεις και αναγνωρίζει τη σημασία της ισότητας. Η ευαισθητοποίηση ενθαρρύνει τη συνειδητοποίηση των προκαταλήψεων και προάγει ένα περιβάλλον συνεργασίας όπου ο καθένας σέβεται και εκτιμά τη διαφορετικότητα. Με αυτόν τον τρόπο, η εκπαίδευση κι ευαισθητοποίηση συμβάλλουν στη δημιουργία ενός πλουραλιστικού εργασιακού περιβάλλοντος που ευνοεί την ισότητα και την αλληλεπίδραση μεταξύ των φύλων.

Καθώς οι παγιωμένες στερεοτυπικές αντιλήψεις καθίστανται άκρως ανθεκτικές, ο κριτικός νέος αποτελεί τον αντίπαλο πόλο αυτής της σχέσης και λειτουργεί ως η μοναδική ίσως ελπίδα της κοινωνίας που προοδεύει, αποτελούμενη από ενεργούς πολίτες και όχι από άβουλα όντα στα οποία επιβάλλεται κάποια συγκεκριμένη στερεοτυπική διάσταση της πραγματικότητας. Ακτίδα φωτός και φάρο ελπίδας αποτελούν πολλά παραδείγματα γυναικών σε ανδροκρατούμενα επαγγέλματα, όπως το πρόσφατο παράδειγμα της 22χρονης Κύπριας Ελένης Χαρίτωνος, η οποία έγινε δεκτή στη NASA, αλλά και αντρών σε γυναικοκρατούμενα επαγγέλματα, όπως αυτά του νηπιαγωγού και του μαιευτή, ανατρέποντας τα στερεότυπα που θέλουν τα δύο φύλα να ακολουθούν συγκεκριμένες νόρμες. Γυρνώντας την πλάτη στα ταμπού και στις προκαταλήψεις που κρύβονταν πίσω από κάθε «ανδρικό» ή «γυναικείο» επάγγελμα, πολλοί νέοι, λόγω αγάπης για τη συγκεκριμένη εργασία, προσπάθησαν και όχι μόνο κατάφεραν να κάνουν αυτό που ήθελαν, αλλά ξεχώρισαν ανάμεσα στους άριστους του είδους τους.

Συνοψίζοντας, ο έμφυλος διαχωρισμός είναι ένα κοινωνικό πρόβλημα, καθώς αναπαράγει ανισότητες και περιορίζει τις επιλογές των παιδιών και των ενηλίκων σε προκαθορισμένους ρόλους, εμποδίζοντας πολλές φορές την εξερεύνηση τομέων που δεν ανταποκρίνονται στις προσδοκίες του φύλου τους. Η συντήρηση των έμφυλων στερεοτύπων δημιουργεί την ανησυχία ότι η ανθρωπότητα μάλλον χάνει την ευκαιρία αξιοποίησης πολλών γυναικείων ταλέντων στην επιστήμη και, αντίστοιχα, αντρικών ταλέντων στις ανθρωπιστικές επιστήμες. Η προώθηση της ισότητας στην επιλογή σπουδών και κατ' επέκταση στον εργασιακό χώρο αναδεικνύεται καίρια για τη διαμόρφωση μιας δίκαιης και αειφόρου κοινωνίας. Επενδύοντας σε προοδευτικές μεθόδους, εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση, δημιουργείται ένα περιβάλλον ευκαιριών, αποτρέποντας τις διακρίσεις και ενθαρρύνοντας

την καινοτομία. Για να σπάσουμε τη «γυάλινη οροφή» απαιτείται διαδικασία μακρόχρονη, στην οποία θα πρέπει να συμμετέχουμε όλες και όλοι, γυναίκες και άνδρες, συλλογικά και ατομικά, κράτος και πολίτες.

3^ο βραβείο, Άντρεα Πορνάρη (Γ' Λυκείου)
Λύκειο Αποστόλου Πέτρου και Παύλου, Λεμεσός
Υπεύθυνος εκπαιδευτικός: Άντρη Μελκή

ΕΜΦΥΛΟΙ ΜΥΘΟΙ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΕΣ ΣΤΟΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟ

Κοινότοπη και ισχυρή είναι ακόμη στις μέρες μας η πεποίθηση ότι το φύλο καθορίζει -ή πρέπει να καθορίζει- το επάγγελμα που θα ακολουθήσει ένα άτομο. Τα στερεότυπα φύλου είναι αντιλήψεις που κοινωνικά αποδίδουν ένα σύνολο χαρακτηριστικών δεξιοτήτων και συμπεριφορών στους άντρες και στις γυναίκες, ενώ κάθε παρέκκλιση απ' αυτό θεωρείται παρατυπία. Το ζήτημα είναι αρκετά πολύπλοκο και για την επίλυσή του δεν αρκούν επιφανειακές απαντήσεις, αλλά χρειάζεται διείσδυση στα βαθιά ριζωμένα πρότυπα της κοινωνίας.

Τα έμφυλα στερεότυπα εξακολουθούν ακόμη και σήμερα να υπάρχουν, άλλες φορές είναι ορατά και άλλες φορές αόρατα. Δυστυχώς, δεν ανήκουν στο παρελθόν και στον Μεσαίωνα, όπως πολλοί υποστηρίζουν. Παρόλη τη χειραφέτηση της γυναίκας και το κίνημα του φεμινισμού χρειάζονται αιώνες για να καταρριφθούν οι μύθοι σχετικά με τους ρόλους (επαγγελματικούς ή μη) του άντρα και της γυναίκας. Χρειάζεται όχι μόνο χρόνος, αλλά έρευνα, κυρίως συλλογική και ατομική προσπάθεια για να αντιληφθούμε ότι κουβαλάμε μέσα μας κατάλοιπα του παρελθόντος. Κουβαλάμε βαθιά εδραιωμένες αντιλήψεις και νοοτροπίες σχετικά με το ποιος είναι ο Άλλος, ανεξάρτητα αν είμαστε πρόθυμοι και έτοιμοι να το παραδεχτούμε. Παρόλο που νομίζουμε -ή θέλουμε να νομίζουμε- πως είμαστε απαγκιστρωμένοι από κάθε είδους μεροληπτική στάση ή στερεότυπο, υπάρχουν στοιχεία που αποτυπώνονται στο υποσυνείδητό μας και μας καθιστούν δέσμιους τους.

Έτσι, είναι ακόμα διάχυτη η προκατάληψη ότι οι γυναίκες δεν είναι σε θέση να εξασκούν όμοια επαγγέλματα με τους άντρες - με την πρόφαση ότι είναι βιολογικά υποδεέστερες - κάνοντας πάντοτε λόγο για τη διαφορά μυϊκής μάζας ανάμεσα σε μια γυναίκα και έναν άντρα. Επαγγέλματα όπως οικοδόμος, πυροσβέστης ή εργασία στρατιωτικό στέλεχος, είναι επαγγέλματα που επικαλείται μια μερίδα ανθρώπων προκειμένου να υποστηρίξουν ότι το φύλο είναι πρωταρχικός παράγοντας που καθορίζει τις επαγγελματικές μας επιλογές και

ότι ορισμένα επαγγέλματα είναι αντρικά και όχι γυναικεία. «Η γυναίκα είναι το ασθενές φύλο, αυτό που βιολογικά είναι κατώτερο και λιγότερο δυνατό, δεν πρέπει να παραβαίνουμε και να παραποιούμε τη φύση, δεν πρέπει να πηγαίνουμε κόντρα σ' αυτήν» (λες και δεν πηγαίνουμε κόντρα στη φύση μας σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής μας!). Ύπαρξη τεστοστερόνης περισσότερης στους άντρες συνεπάγεται μεγαλύτερη ανάπτυξη μυϊκής δύναμης. Αυτό είναι μια αυταπόδεικτη αλήθεια. Εκείνο όμως, που δεν θέλουμε να παρατηρήσουμε, είναι ότι η μυϊκή δύναμη είναι ένα χαρακτηριστικό που καθορίζεται από τόσους άλλους παράγοντες, εκτός από την τεστοστερόνη. Εξάλλου, η μυϊκή δύναμη εξαρτάται άμεσα από το γονιδίωμα ενός οργανισμού, τις γενετικές του προδιαθέσεις, τις περιβαλλοντικές του επιδράσεις και, κυρίως, τη φυσική του κατάσταση - που είναι μια κατάσταση εντελώς επίκτητη. Δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις που συναντούμε γυναίκες δυνατότερες από άντρες, πιο εύσωμες, εύρωστες, και αυτό επειδή είτε έχουν δουλέψει με κόπο, είτε τέτοια είναι η σύνθεση του σώματός τους. Αναντίρρητα, ο ρυθμός με τον οποίο οι άντρες αναπτύσσουν τους μύες τους είναι γρηγορότερος από αυτόν των γυναικών, πραγματικότητα που μπερδεύει μερικούς. Σε καμία περίπτωση όμως, δεν αποτελεί λογικό συμπέρασμα ότι οι γυναίκες πρέπει να επιλέγουν επαγγέλματα τα οποία δεν απαιτούν μυϊκή δύναμη «καθώς αυτή θεωρείται η Αχίλλειος πτέρνα τους»!

Εντούτοις, δεν αποτελεί σεξιστική θέση ότι οι άντρες έχουν βιολογικό πλεονέκτημα σε σχέση με τη μυϊκή δύναμη και με τα επίπεδα τεστοστερόνης τους - γι' αυτό άλλωστε έχουμε ξεχωριστά αθλήματα για το κάθε φύλο στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Αυτό που είναι άκρως σεξιστικό, είναι να συμπεραίνουμε αυθαίρετα ότι όλοι οι άντρες είναι πιο δυνατοί από τις γυναίκες, επειδή είναι ακριβώς και μόνο άντρες. Είναι λάθος να συμπεραίνουμε, ότι κάθε άντρας έχει μεγαλύτερη μυϊκή δύναμη από κάθε γυναίκα και για αυτό είναι ικανότερος να εξασκεί επαγγέλματα που μια γυναίκα δήθεν δεν μπορεί. Ο άντρας απλώς κρατάει «το αδιαμφισβήτητο», ελάχιστο πλεονέκτημα, όχι όμως το «μονοπώλιο» και το «αποκλειστικό». Ο κάθε άνθρωπος προκειμένου να ασκεί ένα επάγγελμα για το οποίο απαραίτητη προϋπόθεση είναι η μυϊκή δύναμη, πρέπει να την κτίσει, και εδώ έγκειται το πλεονέκτημα που έχουν οι άντρες καθώς σε ελάχιστο χρονικό διάστημα, μπορούν να την αποκτήσουν. Στον αντίποδα, οι γυναίκες χρειάζονται ίσως μεγαλύτερο χρονικό διάστημα να αναπτύξουν μυϊκή μάζα, αλλά δεν είναι μεμονωμένες οι περιπτώσεις, όπου μία γυναίκα επιδεικνύει

μεγαλύτερη δύναμη και επομένως με καθόλου ή λίγη προετοιμασία μπορεί να ανταποκριθεί στο επάγγελμα που το απαιτεί. Αξιοσημείωτη είναι η επισήμανση ότι, σε κάθε περίπτωση, είτε εάν δύο άντρες ή εάν δύο γυναίκες ή εάν ένας άντρας και μία γυναίκα γυμνάζονταν με τον ίδιο τρόπο, με την ίδια συχνότητα και είχαν τις ίδιες διατροφικές συνήθειες, η κατανομή της μυϊκής τους μάζας καθώς και η φυσική τους κατάσταση, δεν θα ήταν ίδια αλλά διαφορετική, θα ανέπτυσαν εντελώς διαφορετικά σώματα, με διαφορετική σύνθεση. Αυτό γιατί κάθε οργανισμός είναι διαφορετικός, με διαφορετικές γενετικές προδιαγραφές. Δεν είναι λοιπόν λογικό να συγκρίνουμε συνεχώς τα δύο φύλα και να αποκλείουμε, μέσω αυτής της σύγκρισης, το ένα από την επιλογή συγκεκριμένων επαγγελματών.

Το αρχέγονο πρότυπο του άντρα - αφέντη μιας πατριαρχικής κοινωνίας, υποστηρίζει ότι ο πατέρας εργάζεται έξω από το σπίτι και η γυναίκα είναι πάντοτε σπίτι να φροντίζει τα παιδιά. Ανέκαθεν κυριαρχούσε η άποψη ότι οι άντρες είναι οι κυνηγοί και οι γυναίκες οι τροφοί. Αυτή η γνώση έχει διαμορφώσει αιώνες τώρα τους ρόλους που αναλάβαμε στην κοινωνία. Ωστόσο, έρευνα δημοσιευμένη στο περιοδικό PLOS ONE τον Ιούνιο του 2023 (Cara Wall-Scheffler, «The Myth of Man the Hunter»), έδειξε ότι οι γυναίκες ήδη κυνηγούσαν κι αυτές και σε κάποιες κοινωνίες μάλιστα, οι γιαγιάδες ήταν οι ικανότερες κυνηγοί στο χωριό. Ακόμη και το 2018, μια ομάδα ερευνητών στο Περού, βρήκε μια σορό σώματος 9000 ετών, θαμμένη με μια ασυνήθιστα τεράστια ποσότητα κυνηγετικών ειδών. Όλοι υπέθεσαν ότι επρόκειτο για άντρα, έναν σπουδαίο ηρώα. Ωστόσο, τελικά αποκαλύφθηκε ότι τα οστά ανήκαν σε γυναικείο σώμα.

Τα στερεότυπα δεν αφορούν μόνο τη σωματική ρώμη, αλλά συμπεριλαμβάνουν το ψυχικό σθένος και ευαισθησία τα οποία, δήθεν, είναι διαφορετικά στα δύο φύλα. Αποτελεί επίσης κοινό τόπο ότι οι γυναίκες είναι περισσότερο συναισθηματικές, πιο περίπλοκες, και επομένως η τοποθέτησή τους σε νευραλγικές θέσεις εργασίας αποτελεί ρίσκο. Π.χ. η αντίληψη ότι «οι γυναίκες δεν μπορούν να γίνουν πιλότοι», επειδή δήθεν δεν είναι σε θέση να διατηρήσουν την ψυχραιμία τους και να λειτουργήσουν με γνώμονα τη λογική. Οι ηγετικές ικανότητες επίσης μιας γυναίκας τίθενται σε διαρκή αμφισβήτηση. Ωστόσο, πρόσφατες έρευνες από το Scientific Reports, που μελετούν τις φυλετικές και ωθητικές επιδράσεις στην επιθετικότητα και τις συναισθηματικές διακυμάνσεις ανδρών και γυναικών, έδειξαν ότι δεν υπάρχουν σημαντικές διαφορές στο συναισθηματικό τους φάσμα.

Να μην ξεχνάμε, ότι ο κάθε άνθρωπος είναι διαφορετικός, με διαφορετικά βιώματα και διαφορετική ψυχοσύνθεση, με διαφορετική κοσμοθεωρία, και ανεξαρτήτως φύλου, διαθέτει διαφορετικούς συναισθηματικούς χρωματισμούς. Γυναίκες ευαίσθητες μπορούν να ηγηθούν μιας εταιρείας, γυναίκες ευαίσθητες μπορούν να είναι και δυναμικές. Χαρακτηρίζοντας ένα ολόκληρο φύλο συναισθηματικό και βγάζοντας αβίαστα το συμπέρασμα ότι η επιλογή επαγγελματιών «STEM» ή επαγγελματιών που βασίζονται στην λογική, είναι αποκλειστικά επιλογή που ανήκει στους άντρες, είναι παράλογο και αυθαίρετο. Κι αυτό, ταλανίζει ακόμη και τους άντρες, αφού θεωρούμε την ευαισθησία ως ένα αμιγώς θηλυκό χαρακτηριστικό, και γι' αυτό οι άνδρες που δείχνουν ευαισθησία χαρακτηρίζονται υποτιμητικά ως αδύναμοι ή θηλυπρεπείς.

Διαδεδομένη είναι η αντίληψη ότι επαγγέλματα, όπως του δασκάλου, του νηπιαγωγού, του νοσηλευτή και άλλα που εμπεριέχουν κυρίως αλληλεπίδραση με άτομα που χρειάζονται κατανόηση και μια βαθύτερη ενσυναίσθηση, δεν ταιριάζουν σε άντρες, ενώ επαγγέλματα όπως αισθητικοί και μασέρ, ανήκουν αποκλειστικά στις γυναίκες, οι οποίες δήθεν «οφείλουν» να ασχολούνται περισσότερο με την εξωτερική τους εμφάνιση, και η «αξία» μιας γυναίκας συχνά κρίνεται προκαταληπτικά από την ομορφιά της.

Η μητρότητα ή η πατρότητα αποτελεί επίσης ένα παράγοντα που μπορεί να επηρεάσει τις επαγγελματικές επιλογές ενός ανθρώπου, με ποικίλα στερεότυπα να αναδύονται σχετικά με τον μητρικό και πατρικό ρόλο. Ειδικότερα, οι κοινωνικές απόψεις για τον ρόλο των γυναικών στον εργασιακό χώρο αλλάζουν πολύ αργά. Μετά από πολλά χρόνια νομοθεσίας για ίσες ευκαιρίες στη γονεϊκή άδεια, η μητρότητα εξακολουθεί να περιορίζει τις επαγγελματικές δραστηριότητες ή την καριέρα των γυναικών. Οι ώρες εργασίας, οι ώρες μακριά από το σπίτι, είναι παράγοντες που προβληματίζουν ιδιαίτερα τις γυναίκες πριν προβούν στην επιλογή ενός επαγγέλματος, ενώ στους άντρες σπάνια συμβαίνει αυτό. Εξάλλου, το γεγονός αυτό, αποδεικνύεται κι αν αναλογιστούμε ότι η γονεϊκή άδεια των πατεράδων πρόσφατα καθιερώθηκε, ενώ παλαιότερα αφορούσε αποκλειστικά τη μητέρα.

«Το να είσαι μητέρα είναι το πιο σημαντικό επάγγελμα στον κόσμο», είναι όντως μια φράση που εξυψώνει τη μητρότητα, αλλά εγκλωβίζει τις γυναίκες. Πράγματι, η μητρότητα είναι όντως ένα θαυμαστό έργο και εξαιρετικά δύσκολο. Ωστόσο, αυτή η άποψη περιορίζει τις περισσότερες γυναίκες στην επιλογή επαγγελματιών που να «εναρμονίζονται» με την

επιθυμία τους για οικογένεια. Στην πραγματικότητα βέβαια, δεν είναι η μητρότητα ή τα παιδιά που παρακωλύουν τις προσωπικές φιλοδοξίες των γυναικών, είναι οι άνδρες που αρνούνται να αναλάβουν το μερίδιό τους. Εάν στους πατεράδες ανατίθετο ο ίδιος φόρτος εργασίας στο σπίτι με αυτόν των μητέρων, οι επαγγελματικές επιλογές και οι καριέρες των γυναικών θα μπορούσαν να διευρυνθούν και να ανθίσουν με τρόπους που δεν έχουμε ακόμα φανταστεί. Γιατί δεν ακούμε ποτέ «το να είσαι πατέρας είναι ο σημαντικότερος ρόλος στον κόσμο»; Είναι πραγματικά σπουδαίο η ανατροφή ενός παιδιού από οποιονδήποτε γονέα, αλλά γιατί οι άνδρες με υψηλές αμοιβές και εξαιρετικές καριέρες σπάνια αφιερώνουν τη ζωή τους στην ανατροφή των παιδιών τους; Η μητρότητα δεν είναι επάγγελμα, είναι μια σχέση. Παρόλα αυτά, τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις είναι συνήθειες: «Όσο περισσότερες ώρες κοπιάζοντας αντέχετε φροντίζοντας τα παιδιά σας, τόσο περισσότερο μητέρα είστε», ενώ «όσο περισσότερο αναθέτετε την οικιακή εργασία και τη φροντίδα των παιδιών σε άλλους, για να συμμετάσχετε στον χώρο εργασίας, τόσο λιγότερο μητέρα είστε». Αυτό ωθεί τις μητέρες να παραμείνουν κοινωνικά και οικονομικά χειραγωγημένες, αποξενώνει τους πατεράδες από τα παιδιά τους, και επιτρέπει στους άνδρες να συνεχίζουν να απολαμβάνουν «τα προνόμια» που συνδέονται με τους στερεοτυπικούς ρόλους στις πυρηνικές οικογένειες.

Αγνοώντας πλήρως σπουδαίες επιστήμονες όπως οι Marie Curie, Rosalind Franklin, Lise Meitner, Eunice Foote, Marthe Gautier, Barbara McClintock, Gerty Cori (και η λίστα είναι ατέλειωτη), επειδή η ίδια η πατριαρχική κοινωνία του 19ου και αρχών του 20ου αι. ήθελε να αγνοήσει, μια μερίδα ανθρώπων υποστηρίζει, ότι οι γυναίκες δεν μπορούν να είναι ικανές στον τομέα της επιστήμης όσο οι άντρες, επειδή «δεν είναι προικισμένες από τη φύση τους» με δεξιότητες για να προοδέψουν στον επιστημονικό τομέα. Παρόλ'αυτά, γυναίκες σε επαγγέλματα STEM που είτε παραγκωνίστηκαν λόγω κοινωνικών συγκυριών, είτε δεν είχαν παλιά τις ίδιες ευκαιρίες ανέλιξης, αλλά και εξαιρετες επιστήμονες με σημαντική συμβολή στην ανθρωπότητα, δίνουν το παράδειγμα ότι οι γυναίκες μπορούν να υπηρετήσουν οποιονδήποτε επιστημονικό τομέα εις βάθος, και όχι να είναι μονάχα βοηθοί ή «απλές νοσοκόμες». Η ενασχόληση με τις επιστήμες δεν είναι προνόμιο των αντρών, και η ψευδαισθησή αυτή πηγάζει από το γεγονός ότι οι γυναίκες αναμένεται να ασχολούνται με πράγματα επιφανειακά και λιγότερο περίπλοκα. Είναι εύκολο να θεωρούμε τις γυναίκες

χαζές, και για αυτό να επιβάλλουμε, με τα έμφυλα αυτά στερεότυπα, τον αποκλεισμό τους από βαρυσήμαντα για την ανθρωπότητα επαγγέλματα. Η πλάνη ότι οι γυναίκες είναι πιο χαζές, εξυπηρετεί, φυσικά, ορισμένους άντρες, αφού χαζές συνεπάγεται και εύκολα χειραγωγούμενες. Ως εκ τούτου, οι γυναίκες από μικρή ηλικία γαλουχούνται με την ιδέα αυτή, δηλαδή να θεωρούνται ανόητες, επιπόλαιες, επιφανειακές και αιθεροβάμονες και στο υποσυνείδητό τους καταγράφεται ότι η αφιέρωσή τους σε επιστημονικές καριέρες, «απλά δεν αρμόζει σ' αυτές». Η πραγματικότητα ωστόσο, μάς υποδεικνύει ότι οι κοινωνίες εξελίσσονται και ελίσσονται. Το πρώτο λιθαράκι μπήκε ήδη από τον 4ο αι. μ.Χ με την φιλόσοφο, αστρονόμο, μαθηματικό Υπατία, Διευθύντρια της Νεοπλατωνικής Σχολής της Αλεξάνδρειας και τον 18ο αιώνα, όταν γυναίκες όπως η αστρονόμος Κάρολαιν Χέρσελ, αρνήθηκαν να συμβιβαστούν με τον παραδοσιακό τους ρόλο και τόλμησαν να καταρρίψουν τα έμφυλα στερεότυπα. Σήμερα πλέον, βλέπουμε γυναίκες να διεκδικούν θέσεις σε ομολογουμένως πρωτάκουστα για αυτές επαγγέλματα, με την «κυρίαρχη των αιθέρων», την πρώτη γυναίκα πιλότο F-16 στην Ελλάδα, τη Χρυσάνθη Νικολοπούλου, που εκπροσωπεί τη νέα γενιά ικανότατων στελεχών της Ελληνικής Πολεμικής Αεροπορίας, την πρόσφατα βραβευμένη από τη NASA ερευνήτρια Φυσικής του Διαστήματος, Όλγα Μαλανδράκη, αλλά και την δική μας, την Ελένη Χαρίτωνος, η οποία αποτελεί την πρώτη γυναίκα Κύπρια Αναλογική Αστροναύτη. Γυναίκες, όπως η Γαλλίδα αρχαιολόγος Κρίστιαν Ντερός, που έσπασε το ανδροκρατικό κατεστημένο της Αιγυπτιολογίας, η Ελένη Γλύκατζη - Αρβελέρ, σπουδαία βυζαντινολόγος που έσπασε τον ανδροκρατούμενο χώρο των Πρυτανικών Αρχών, η διάσημη σκηνοθέτρια Τζουντ Κέλι, ιδρύτρια του οργανισμού WOW (Women of the World), η Ούρσουλα Φον ντερ Λάιεν, πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η Κριστίν Λαγκάρτ, πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και τόσες άλλες, μας δείχνουν τον δρόμο.

Όταν λοιπόν αντιληφθούμε ότι τα έμφυλα στερεότυπα εγκλωβίζουν ομοίως γυναίκες και άντρες, ότι στους ανθρώπους και στα επαγγέλματα δεν μπορεί κανείς να βάλει τίτλους και ταμπέλες «θηλυκό» ή «αρσενικό», όταν κατανοήσουμε ότι τα δύο φυλετικά μας χρωματοσώματα, είναι παράγοντες που δεν δύνανται να κατευθύνουν ούτε τις έμφυτες ή μη επιθυμίες ούτε τις επιλογές μας, όταν αντιληφθούμε ότι ο κάθε άνθρωπος ξεχωριστά,

έχει διαφορετικά χρώματα ψυχροσύνθεσης, και όταν εξοβελιστούν οι γενικεύσεις από κάθε έκφραση της καθημερινής ζωής, μόνο τότε τα στερεότυπα θα καταργηθούν.

Βιβλιογραφία

<https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0287101>

https://www.researchgate.net/publication/355481042_Little_evidence_for_sex_or_ovarian_hormone_influences_on_affective_variability

Εβδομαδιαία εφημερίδα, ΤΟ ΒΗΜΑ, Νέες Εποχές, αφιέρωμα: «Η γυναικεία ισότητα στον 21ο αιώνα», 3 Μαρτίου 2024

Περιοδικό ΒΗΜΑgazino, τ.333 (31/12/2023), τ.340 (18/2/2024), τ.342 (3/3/2024)